

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра історіографії, джерелознавства та археології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

проф. Холін Ю. В.

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

БАЗИ ДАНИХ В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

спеціальність (напрямок) 032 Історія та археологія
(шифр і назва напрямку)

факультет Історичний

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“ _____ ” _____ 20__ року, протокол №__

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Рачков Євген Сергійович, викладач

Програму схвалено на засіданні кафедри

історіографії, джерелознавства та археології

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

Завідувач кафедри _____

_____ (підпис)

_____ (Посохов С. І.)

_____ (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією

історичного факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

Голова методичної комісії _____

_____ (підпис)

_____ (Тумаков О. І.)

_____ (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Бази даних в історичних дослідженнях» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістр спеціальності «Історія та археологія» (032).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є специфіка проектування та створення реляційних баз даних, використання технології баз даних в історичних дослідженнях.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових **розділів**:

1. Інформаційні системи і бази даних.
2. Використання технології баз даних в історичних дослідженнях.

1.1. **Метою викладання навчальної дисципліни** «Бази даних в історичних дослідженнях» є знайомство із особливостями проектування та розробкою реляційних баз даних, методологією використання технології баз даних в історичних дослідженнях.

1.2. **Основні завдання вивчення дисципліни** «Бази даних в історичних дослідженнях»: надати студентам теоретичні та практичні навички проектування реляційних баз даних, навчити принципам роботи та програмування в середовищі систем управління баз даних (СУБД).

1.3. **Кількість кредитів**: 4 кредити ECTS.

1.4. **Загальна кількість годин**: 120 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
5-й	-й
Семестр	
10-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
88 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- історію, сучасний стан і перспективи розвитку технології баз даних;
- теорію технології реляційних баз даних; моделі баз даних; характеристики та основні властивості реляційної моделі бази даних;
- технологію проектування реляційної бази даних (інфологічне та даталогічне проектування); технологію супроводження бази даних.

вміти:

- проектувати реляційну модель бази даних;
- створювати реляційні бази даних за матеріалами історичних джерел різних типів;
- проводити аналіз проблемної галузі, для якої створюється база даних;
- реалізовувати моделі в середовищі системи управління базами даних (СУБД);
- самостійно опановувати нові методи та технології організації баз даних.

2. Тематичний план навчальної дисципліни**РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І БАЗИ ДАНИХ.****ТЕМА 1. Вступ. Предмет і завдання курсу.**

Предмет, об'єкт і завдання курсу. Основна термінологія та базові поняття. Загальні відомості про бази даних та системи управління базами даних. Система управління базами даних як спеціальний програмний комплекс. Досвід застосування засобів обчислювальної техніки в історичних дослідженнях (ера великих ЕОМ; «мікрокомп'ютерна революція»). Прикладні і теоретичні компоненти історичної інформатики.

ТЕМА 2. Бази даних в структурі інформаційної системи.

Поняття інформаційної системи. Документальні та фактографічні інформаційні системи. База даних в структурі інформаційної системи. Технологія баз даних. Різновиди баз даних. Історія розробки та впровадження різних моделей баз даних.

ТЕМА 3. Документальні бази даних і інформаційно-пошукові системи.

Документальні бази даних. Повнотекстовий і бібліографічний пошук. Оцінка результатів пошуку. Проблема релевантності.

ТЕМА 4. Проектування баз даних.

Концептуальна модель бази даних. Інфологічне та даталогічне проектування. Визначення сутності, атрибута, зв'язку. Ключові поля. Типи зв'язку. Логічна модель бази даних. Схема даних. Цілісність даних. Імпорт та експорт даних.

РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БАЗ ДАНИХ В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.**ТЕМА 1. Реляційні бази даних.**

Структура реляційної бази даних. Таблиця як відношення і її властивості. Створення та редагування таблиць. Засоби редагування таблиць (сортування, контекстний пошук, фільтри). Принципи роботи реляційних систем управління базами даних.

ТЕМА 2. Основні етапи роботи з реляційною базою даних.

Створення і модифікація структури бази. Ім'я, тип і довжина поля. Типи полів. Перегляд, інформаційний пошук і редагування записів бази даних. Робота з декількома таблицями. Зв'язування таблиць бази даних і забезпечення цілісності.

ТЕМА 3. Створення запитів до бази даних.

Методологія побудови запитів до бази даних. Встановлення критеріїв відбору при виконанні запитів. Типи запитів. Побудова запитів для однієї таблиці. Побудова пересічних запитів. Пошук, фільтрація та сортування даних за допомогою запитів.

ТЕМА 4. Можливості та обмеження застосування системи управління базами даних MS Access при створенні баз даних істориками.

Специфіка історичних джерел і джерельно-орієнтований підхід до створення бази даних. Джерельно-орієнтовані і проблемно-орієнтовані бази даних. Приклади спеціалізованих пакетів програм, створених для роботи з історичними джерелами.

ТЕМА 5. Досвід створення і використання баз даних в історичних дослідженнях.

Застосування технології баз даних в архівній справі та археології. Просопографічні бази даних. Бази даних в дослідженнях з соціально-економічної і соціально-політичної історії.

ТЕМА 6. Досвід використання технології баз даних для аналізу візуальних джерел.

Бази даних у сфрагістиці та емблематиці. Бази даних плакатів та карикатур.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
Лекції		прак- тичні	лаб.	інд.	ср	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Інформаційні системи і бази даних.						
Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу.	11	2				9
Тема 2. Бази даних в структурі інформаційної системи.	13	4				9
Тема 3. Документальні бази даних і інформаційно-пошукові системи.	13	4				9
Тема 4. Проектування баз даних.	13	4				9
Всього годин	50	14				36
Розділ 2. Використання технології баз даних в історичних дослідженнях.						
Тема 1. Реляційні бази даних.	10	2				8
Тема 2. Основні етапи роботи з реляційною базою даних.	10	2				8
Тема 3. Створення запитів до бази даних.	13	4				9
Тема 4. Можливості та обмеження застосування системи управління базами даних MS Access при створенні баз даних істориками.	11	2				9
Тема 5. Досвід створення і використання баз даних в історичних дослідженнях.	13	4				9
Тема 6. Досвід використання технології баз даних для аналізу візуальних джерел.	13	4				9
Всього годин	70	18				52
Всього	120	32				88

4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
Розділ 1. Інформаційні системи і бази даних.			
1	Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу.	9	співбесіда
2	Тема 2. Бази даних в структурі інформаційної системи.	9	-//-
3	Тема 3. Документальні бази даних і інформаційно-пошукові системи.	9	-//-
4	Тема 4. Проектування баз даних.	9	-//-
Розділ 2. Використання технології баз даних в історичних дослідженнях.			
5	Тема 1. Реляційні бази даних.	8	-//-
6	Тема 2. Основні етапи роботи з реляційною базою даних.	8	-//-
7	Тема 3. Створення запитів до бази даних.	9	-//-
8	Тема 4. Можливості та обмеження застосування системи управління базами даних MS Access при створенні баз даних істориками.	9	Співбесіда, індивідуальний проект

9	Тема 5. Досвід створення і використання баз даних в історичних дослідженнях.	9	-//-
10	Тема 6. Досвід використання технології баз даних для аналізу візуальних джерел.	9	-//-
11	Разом	88	-//-

5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

№ з/п	Завдання на вибір	Кількість балів
1	Розробити інфологічну модель бази даних за темою дипломного проекту.	20
2	Створити базу даних джерел та літератури за темою дипломного проекту.	20

Магістерські роботи

1. «Digital History»: становлення, сучасний стан, перспективи.
2. Українська територіальна символіка та емблематика (дослідження за допомогою технології баз даних).
3. Символіка та емблематика міських гербів України (XX – початку XXI ст.).
4. Символи та емблеми міста Харкова (дослідження за допомогою технології баз даних).
5. Структура та прагматика корпоративної символіки (на прикладі бази даних символів та емблем класичних університетів України).
6. Фалеристика в системі освіти та науки України: академічні нагрудні знаки.
7. Символіка українських молодіжних організацій кінця XIX – початку XXI ст.
8. Українська книжкова графіка (XX – початок XXI ст.).
9. Політичний гумор радянської України (дослідження за допомогою технології баз даних).
10. Пропагандистський плакат у роки Другої світової війни (дослідження за допомогою технології баз даних).

6. Методи навчання

Лекція, практичні заняття, робота над темами індивідуальних завдань, робота в малих групах, виконання творчих завдань, застосування комп'ютерних та ігрових технологій.

7. Методи контролю

Контрольна робота, виконання індивідуальних проектних завдань, співбесіда, екзамен.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота										Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Підсумковий семестровий контроль (екзамен)	Сума
Розділ 1				Розділ 2									
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T5	T6	20	20	60	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для екзамену
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Поточний контроль – форма оцінювання якості системного засвоєння студентами матеріалу навчального курсу шляхом проведення співбесіди.

Критерії оцінювання контрольної роботи:

Максимальний бал – 20.

20-16 балів – повна відповідь, самостійне творче мислення з теми;

15-11 балів – в цілому вірна, лаконічна відповідь;

10-6 балів – часткова відповідь на питання;

5-1 балів – обмежено фрагментарна відповідь, формальна.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань:

Максимальний бал – 20.

20-16 балів – студент продемонстрував творчий підхід до виконання завдання, логічність та повнота викладення теми;

15-11 балів – логічний виступ, інформаційно-повний, продуманий;

10-6 балів – формальна реалізація завдання з намаганням викласти тему;

5-1 балів – фрагментарна реалізація завдання.

Критерії оцінювання відповідей на екзаменаційні завдання:

Максимальний бал – 60.

60 – 51 балів – повна розгорнута відповідь;

50 – 31 балів – розгорнута відповідь з незначними помилками;

30 – 21 балів – відповідь з суттєвими помилками;

20 – 11 балів – часткова відповідь на питання;

10 – 6 балів – обмежена фрагментарна відповідь;

5 – 1 балів – відповідь з суттєвими помилками;

0 балів – неправильна чи відсутня відповідь.

9. Рекомендоване методичне забезпечення

Навчальна та наукова література, реляційні бази даних (побудовані в СУБД MS Access), наочність, методичні рекомендації та ін.

10. Рекомендована література

Базова література:

- Бородкин Л. И. Информационные технологии для гуманитариев: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Л. И. Бородкин, И. Г. Напалкова, М. И. Рутковская. – Саранск: Изд. центр ИСИ МГУ им. Н. П. Огарева, 2010. – 208 с.

- Информационные технологии для историков: учебное пособие к практикуму по курсу «Информатика и математика» / Отв. ред. Л. И. Бородкин. – М.: МГУ, 2006. – 236 с.

- Круг идей: базы данных в исторических исследованиях / Под ред. В. Н. Владимирова, И. М. Гарсковой. – Барнаул: АЗБУКА, 2013. – 204 с.
- Пасічник В. В. Організація баз даних та знань: підручник для студ. ВНЗ / В. В. Пасічник, В. А. Резніченко. – Київ: ВНУ, 2006. – 384 с.

Допоміжна література:

- Базы данных: Учеб. для вузов / Под ред. А.Д. Хомоненко. – СПб.: КОРОНА принт, 2000. – 416 с.
- Еремеева Е. А. Изучение советского юмористического дискурса с помощью технологий баз данных: на материалах журнала «Перец» и советских политических анекдотов / Е. А. Еремеева // Историческая информатика. Информационные технологии и математические методы в исторических исследованиях и образовании. – 2013. – №6 (4). – С. 14 – 24.
- Іващенко В. Ю. Контент-аналіз зображень в підручниках з історії України для старших класів / В. Ю. Іващенко, В. О. Куліков // Харківський історіографічний збірник. – 2012. – Вип. 11. – С. 207 – 220.
- Карпова Т. С. Базы данных : Модели, разработ., реализация : Учебник / Т. Карпова. – СПб. и др.: Питер, 2001. – 303 с.
- Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко; 2-е изд., доп. – Москва: Наука, 2003. – 486 с.
- Количественные методы в исторических исследованиях: учеб. пособие / Л. И. Бородкин, И. М. Гарскова, Т. Ф. Измestьева [и др.]; под ред. И. Д. Ковальченко. – Москва: Высшая школа, 1984. – 384 с.
- Сурядный А. С. Microsoft Access 2010: лучший самоучитель / А. С. Сурядный. – Изд. 3-е, доп. и перераб. – Москва: Астрель; Владимир: ВКТ, 2012. – 446 с.
- Ульрих-Фуллер Л. Microsoft Access 2010 для чайников / Л. Ульрих Фуллер, К. Кук; пер. с англ. и ред. А. П. Сергеева. – Москва: Диалектика, 2011. – 374 с.
- McCrank J. Lawrence Historical Information Science: An Emerging Unidiscipline / Lawrence J. McCrank. – Medford, New Jersey: Information Today, 2002. – 1198 p.
- Rachkov Y. University corporate culture investigation using a database technology (based on materials of Ukrainian classical universities) / Y. Rachkov // Humanistyka Cyfrowa. Badanie tekstów, obrazów i dźwięku. – Lublin, 2016. – Pp. 132 – 146.